

MARIA CARRATALÀ, UN RETRAT LITERARI*

TERESA JULIO

*Grup d'Estudis de Gènere: Traducció, Literatura,
Història i Comunicació-UVic-UCC*

El 1929 Maria Carratalà publicava a la revista *Vibracions* un article titulat «No s'hi ha de néixer?», on afirmava que de personalitats n'hi havia moltes:

Nosaltres —deia— tenim múltiples personalitats: la veritable personalitat que mai no arribem a conèixer completament, i aquella que cada u dels que tractem es forja de nosaltres. Aquestes personalitats arbitràries, més que dels nostres fets i de les nostres paraules, depenen fatalment de la comprensió dels altres. (1929: 6)

Sobre el tema de la personalitat, voldria fer un parell de puntualitzacions arran de les reflexions de la barcelonina, i distingir, per una banda, la personalitat que *creiem* tenir, i, per altra, aquella que, conscientment o inconscient, traspua de les nostres paraules, accions o escrits, i, ara sí, que —com deia ella— bé pot reflectir la nostra veritable personalitat que mai no arribem a conèixer, o bé aquella que serveix de punt de partença perquè els altres es forgin el retrat o la imatge de nosaltres mateixos.

Aquí tractarem de copsar la personalitat de Maria Carratalà a partir dels articles apareguts a les publicacions periòdiques. A través dels seus textos, únic llegat que ens ha transmès, intentarem fer un retrat de la seva personalitat, motiu pel qual hem titulat aquest escrit «Maria Carratalà, un retrat literari».

* Aquest article forma part de les activitats del Grup d'Estudis de Gènere: Traducció, Literatura, Història i Comunicació (GETLIHC) (2014 SGR 62) de la Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya (UVic-UCC), C. de la Laura, 13, 08500, Vic, Spain, i en el subprojecte I+D “Traductoras y traducciones en la Cataluña contemporánea (1939-2000)” (Ref.: FFI2010-19851-C02-02; 2011-2013), finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación. Julio, Teresa: Codi ORCID: 0000-0003-2966-9288.

1. UNA DONA AL SEU CONTEXT

Nascuda a Barcelona el 1899, Maria Carratalà van den Wouver és el paradigma del generós grup de dones intel·lectuals que va aparèixer a principi dels anys 20 i va estroncar la Guerra Civil. Va conrear diferents gèneres literaris (de la poesia a l'assaig, passant pel teatre o el conte), va traduir teatre, va escriure nombrosos articles bàsicament sobre crítica i assaig musical i literari, va impartir diverses conferències, va participar en diferents associacions i entitats, i també es va comprometre políticament.

Però val a dir que professionalment era pianista, i les audicions i concerts eren el seu mitjà de vida, si més no fins al final de la Guerra Civil. L'entrada de les tropes franquistes per l'Avinguda 14 d'abril – avui dia, Avinguda de la Diagonal – el 26 de gener de 1939 va fer callar moltes veus, d'homes, però especialment de dones que havien viscut la seva gran conquesta durant la República; entre aquestes veus apagades es troba la de Maria Carratalà.

Continua essent un enigma el seu destí: ¿va reprendre el camí cap a l'exili —un exili violeta, com l'anomenà Marta PESSARRODONA (2010)—, com van fer l'escriptora i musicòloga Aurora Bertrana (1892-1974), la poetessa, periodista i esportista Anna Maria Martínez-Sagi (1907-2000), l'escriptora i periodista Anna Murià (1904-2002), la pedagoga Maria Baldó (1884-1964) i tantes i tantes d'altres? ¿Es retirà forçosament de la vida pública i passà a formar part de l'exili interior, com els va succeir a la il·lustradora Lola Anglada (1892-1984), la periodista i traductora Maria Luz Morales (1898-1980), la també traductora i narradora Maria Teresa Vernet (1907-1974) o la pianista i gran activista política Antònia Abelló (1913-1984) que, després d'empresonada, per subsistir «hagué de renunciar a exercir com a professora de piano i posar-se a treballar en una sedera» (IVERN 2007: 49)?

Estem preparant una biobibliografia completa de Maria Carratalà, i l'últim moviment que ens consta d'ella d'abans de la fi de la guerra és el rebut del lliurament de dos exemplars de l'obra *Recull d'articles*, amb destinació al Premi Valentí Almirall, i el rebut del lliurament de dos exemplars més de la peça teatral *Flo-*

rentina,¹ amb destinació al Premi Ignasi Iglesias, tots dos guardons literaris de la Generalitat de Catalunya. Els rebuts porten data de 12 de novembre de 1938. També ens consta la publicació del seu últim article, «Emocions. Tenebra», al darrer número de la revista *Meridià*, amb data de 14 de gener de 1939.²

Després el seu nom desapareix. Desapareix dels diaris, de les sales de concerts, de les publicacions periòdiques i no trobem cap referència a la seva persona en els escrits dels seus amics i coneguts: ni dels exiliats, ni dels silenciats, ni dels convertits al règim. Les esparses referències a ella que hem localitzat als escrits d'Artur CARBONELL (1956), Aurora BERTRANA (1973), Anna MURIÀ (1988), etc. són totes anteriors a 1938.

Segons una dada que ens proporciona SAMSÓ (1994: 242), reapareix públicament el 18 de febrer de 1950, quan pronuncia la conferència «Arte temporal y arte espacial: música y pintura», dins les vetllades musicals i literàries que organitza la cantatriu i amiga Pilar Rufí a casa seva, al carrer Muntaner, entre 1947 i 1950.

La mort li arriba a Barcelona el 21 de març de 1984, a punt de fer 85 anys.

El caràcter polièdric d'aquesta dona fa que la puguem estudiar des de diversos angles: com a musicòloga, pianista, assagista, traductora, crítica periodística, escriptora i, en menor mesura, comentarista política, gairebé forçada per la convulsa època històrica que li va tocar viure.

2. ELS INICIS EN L'ESCRITURA

Quan encara no havia complert 18 anys, va publicar el seu primer article sobre la figura de Mendelssohn a la revista *Arte Musical*, de

1. Sobre la producció teatral de Carratalà, podeu consultar Foguet i Boreu (2005), i sobre *Florentina*, Foguet i Boreu (2006).

2. Assenyalem aquestes dues dates perquè no tenim la data exacta de la redacció de l'article de *Meridià*, i és ben sabut que entre l'escriptura d'un article i la seva publicació podien passar diversos mesos, especialment si el text en qüestió era de caire literari o reflexiu, com és el cas, i no d'immediata actualitat. Així, per exemple, «Les flors i les nostres poetes», publicat a *D'Ací i d'Allà* el gener de 1929, porta data del 16-10-1928.

Madrid, dedicada al foment i divulgació de la música. Cinc mesos després, essent-ne director el musicòleg barceloní establert a Madrid Josep Subirà, Carratalà hi publica un article sobre «Shubert», que apareix en portada, lloc que ocuparan els seus tres articles següents dedicats a «Carlos W. Weber». A final de març de 1918, la revista deixà d'editar-se pels problemes econòmics derivats de l'encariment del preu del paper, i l'aventura madrilenya arribà a la fi.

A Catalunya, Carratalà comença a escriure articles de crítica musical a la segona meitat dels anys 20. És el moment en què les publicacions periòdiques catalanes incorporen a la seva plantilla signatures de dones per raons polítiques, socials i comercials (REAL MERCADAL 2006a: 65). L'afany de culturització que caracteritza el final dels anys 20 i començament dels 30 porta cap a la proliferació de revistes de contingut generalista o específicament femenines, com *La Dona Catalana*, *Evolució* o *Claror*, amb la intenció d'augmentar el nivell cultural de Catalunya. Carratalà n'era ben conscient: «Escrivim de cara a les generacions que es formen» –apuntava a «La dramaturgia wagneriana» (1927: 16)–. A aquest afany de culturització femenina, especialment, responien també diverses organitzacions, com l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, creat anys abans per Francesca Bonnemaïson (1910) (CORTADA ANDREU 2008), el Club Femení i d'Esports de Barcelona (1928) (REAL MERCADAL 1998) o el Lyceum Club de Barcelona (1931) (JORDI 1931; FOGUET I BOREU 1998), entitats a les quals va pertànyer.

3. ÈPOQUES I TARANNÀ DELS ESCRITS

Rellegint les seves publicacions ens adonem que la seva producció literària pot dividir-se en tres èpoques, que es corresponen ben bé amb els tres fets històrics que va viure: la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), la II República (1931-1936/39) i la Guerra Civil (1936-1939).

3.1 Primera època: 1926-1931

Comença a escriure l'any 1926 de manera regular per a la secció «Música i Dansa. Per la nostra música» a la revista *Art Novell*, publicació de caràcter literari que sortia amb una periodicitat mensual entre 1924 i 1928. L'any següent, 1927, publicà diversos textos per a la secció musical de *La Nova Revista*.

Els seus articles no deixen indiferents els seus congèneres masculins. Així, J. M. Boronat anima les joves escriptores a publicar els seus escrits i a nodrir «l'estol de noies que escriuen, fan versos o que com l'admirable Maria Carratalà fan o podien fer crítica» (1927: 1). Boronat destaca especialment aquesta faceta de crítica musical i reflexiva perquè no era gaire freqüent entre les plomes femenines, més inclinades a la creació literària o a l'entrevista (MERCADAL 2006a: 66), com succeeix, per exemple, amb Elvira Augusta Lewi (1910-1970?) o Mercè Rodoreda (1908-1993).

El seu estil també cridà l'atenció de l'escriptor, periodista i dramaturg Carles Soldevila (1892-1967), que al seu article «Intellectualisme femení» es desfeia en elogis pel talent que acabava de descobrir tot definit-lo com «una corda nova en el nostre petit concert de dones intel·lectuals»:

¿A on ens girarem per trobar dones que amb llur constància revelin una veritable vocació literària?

Ah, ja sé. Un només desvetlla en la meua memòria i no vull pas que me'n fugi: Maria Carratalà. Llegeixo els seus articles de *La Revista Nova* i d'*Art Novell*. No m'he deturat a comprovar si les seves idees estètiques coincideixen amb les meves, ni si la seva concepció de la música és grata o no als compositors catalans. *Sols m'adono que escriu endiabladament, amb aquella mena d'embranchida feliç que és senyal infal·lible d'un temperament d'escriptor i de periodista.*

Una corda nova en el nostre petit concert de dames intel·lectuals! Serà una pena que les seves circumstàncies personals —de les quals a hores d'ara no tinc la més vaga idea— la obliguin a arraconar la literatura o sols a dedicar-s'hi a estones perdudes. *Té pasta d'escriptora professional. Amb una mica d'entrenament —potser sense entrenament i tot— fora capaç de mantenir una rúbrica quotidiana en un diari; en*

una paraula, sembla perfectament capaç de guanyar-se la vida amb la ploma als dits. (1927: 1) [el subratllat és meu]

En veure la documentació que ens n'ha arribat, veiem que la premonició que Soldevila havia expressat acaba fent-se realitat, ja que és a la revista D'Ací i d'Allà, de la qual ell era el director, la que publica els seus escrits literaris. Només sis mesos després d'aquelles declaracions, Soldevila li obre les portes del seu magazín per donar entrada a la seva primera prosa de creació: «Passeig de primavera» (1928), a la qual seguiran «Tres impressions de pluja a la primavera» (1929) i «Roses. Regraciant un present de roses» (1929).

Si en aquests articles Carratalà practica la descripció literària, amb una gran habilitat i un mestratge admirables, amb «Amigues», «De la vida sentimental d'una noia. Fulls esparsos del diari d'Helena R. » i «Un cas que no té massa importància» s'endinsarà en el món del relat breu, al meu parer d'una manera no tan reeixida.

L'amor/desamor es converteix en el tema d'aquests contes. A les seves heroïnes, ben bé podria fer-se'ls el mateix retret que ella feia a les figures femenines de la dramaturgia de Wagner. Deia que no són «sinó unes ombres decoratives, amb càndids vels, rostre pàllid i pàrpelles ulleroses. No tenen cos, no tenen sang, no tenen nervis, àdhuc quan convé a l'acció, l'autor les priva de llurs mínima part de discerniment.» («La dramaturgia wagneriana» 1928: 17), tot envoltat d'un món de luxe, elegància, cosmopolitisme, modernitat i bellesa, i sobretot amb uns tocs melodramàtics força allunyats de l'estètica actual. Potser la mateixa autora va ser conscient de les seves limitacions per a la narració literària, ja que mai més no va tornar a tractar aquest gènere.

Aquesta falta de sintonia avui dia amb els relats breus de la Carratalà-narradora contrasta vivament amb els de la Carratalà-autora d'articles literaris descriptius o de crítica-assaig literari i musical en els quals la seva ploma destaca realment. A tall d'exemple hi posarem «De la finestra de la Sala Prat» i «Del petit anecdotari», o «Pau Casals, interpretador genial dels compositors clàssics i romàntics» i «Dos comentaris de la nostra vida musical». És en aquests escrits on Carratalà expressa les seves reflexions i inclinacions artístiques, i en els quals fa

una aferrissada aposta pels músics moderns catalans i pels poetes catalans contemporanis. No defuig mai la polèmica, perquè

Quan un company meu en l'aspre costerut camí de la crítica toca a frec d'ala una de les coses més cares al meu esperit, les meves idees —eixam brunzent d'abelles daurades— ixen, tumultuoses, a la llum del sol i davant dels ulls dels homes («Reflexions», 1927: 15).

S'expressa sempre amb un estil clar i, de vegades, amb alguna punta d'agressivitat. N'hi ha prou de recordar les seves discrepàncies amb Rafael Gàlvez Bellido (1895-1951), pianista i catedràtic de l'Escola Municipal de Música de Barcelona, sobre el divorci entre els interpretadors catalans i la música moderna, publicades a la revista *Vibracions*, el 1930, una polèmica que es van allargar durant mesos.

Amic Gàlvez, confesso que aquesta vegada he estat a punt de respondre-us amb el silenci. Com s'entén? Jo escric un article i vós me'n rebateu uns conceptes; jo retrec arguments que el refermen, i ara em dieu que la meua resposta «fa entreveure l'adopció d'un to de superioritat que es manifesta en consells i suposicions insinuatories?» («A B. Gàlvez Bellido» 1930: 3)

A través dels seus articles descobrim una dona amb una sòlida formació intel·lectual, llengua afilada —per bé que mesurada—, que fa una aposta forta pel catalanisme cultural, musical i artístic. És la viva expressió del gust per la creació artística en qualsevol de les seves manifestacions, i dedicarà els seus escrits a la música, a la literatura o a la relació d'ambdues disciplines, com ho mostren diversos articles, conferències i recitals.³ Perquè la música i la literatura constituïran les dues passions a les quals es va dedicar en cos i ànima, i que mai no va

3. «Els nostres poetes i els nostres músics. Reflexions» (1927), «Els nostres poetes i els nostres músics (Complement a l'article anterior)» (1927), «La poesia i els nostres compositors (Comentaris a uns concerts celebrats darrerament)» (1928), etcètera. Cal destacar el concert celebrat al Lyceum Club, a final d'abril de 1933, titulat *El paisatge de Catalunya*, on «trenca una llança a favor de la integració de les arts plàstiques, la literatura i la música» (AVIÑOÀ 1996: 158).

concebre com a treball. En una entrevista que li feren arran de la Commemoració del Primer Centenari de la Renaixença Catalana, afirmava: «En realitat, no sento l'art ni la literatura exercits com a professió» («Qüestionari» 1933: 204).

Carratalà continua escrivint d'una manera regular fins al 1931. Nombrosos articles de crítica musical o literària, comentaris diversos, reflexions i retrats biogràfics apareixen a *El Matí* o *La Nau*, a més de les revistes esmentades fins ara.

Aquesta és una etapa dolça, lluminosa, tranquil·la, d'inquietuds intel·lectuals, dedicada a la crítica, l'assaig i la reflexió musical amb textos de creació en què predominen les flors i els paisatges primaverals urbans o rústics, plens de llum i amb sonoritats musicals.

3.2 Segona època: 1931-1936⁴

El 14 d'abril de 1931 es proclama la República a l'Estat espanyol i, amb l'arribada del nou règim, augmenta la vida social de Carratalà i davallen espectacularment les seves incursions en la premsa. El 1931 només publica 6 articles, enfront dels 12 de l'any anterior, o els 17 de 1927, l'any més fecund.

El 5 de novembre de 1932 surt el primer número de *Revista de la Música*, a Barcelona, el director de la qual és Camil Oliveras. Entre els principals col·laboradors que figuren a la contraportada, hi apareix el nom de Maria Carratalà, però en els quatre números que en van arribar a sortir no trobem cap article amb la seva signatura. L'any següent, 1933, només escriu un article, «Una bella tasca. Les directrius del Lyceum Club», aparegut a *L'Opinió*, i un mes abans que esclatés la Guerra Civil publica uns epigrames a la revista *Claror* amb el títol «Impressions de primavera. Flors. Amor».

4. L'any 1931 és un any fronterer entre la primera i la segona època; per aquest motiu apareix com l'any de finalització de la primera època i començament de la segona. Si el criteri per distingir les diferents etapes fos només el de la publicació regular d'articles en diaris i revistes, hauríem de situar-lo a la primera època, però no cal oblidar que la creació del Lyceum Club de Barcelona, entitat que marca la segona època, data també del mateix any.

Durant els primers anys de la dècada de 1930, la vida de Carratalà ha pres un nou rumb. Continua amb els concerts, però es dedica fonamentalment al Lyceum Club de Barcelona, entitat creada i presidida inicialment per Aurora Bertrana el 1931, concebuda com “un club femení amb orientacions netament educatives” (JORDI 1931: 8). Al manifest fundacional, «Manifest a les dones», publicat a *La Publicitat*, s'expressaven ben clarament els objectius de l'entitat:

Volem acoblar-nos sota el lema de «Llibertat i cultura» i educar-nos i instruir-nos sobre aquests aspectes concrets: Política, Dret, Higiene, Sociologia, Economia i Moral, Art i Literatura, procurant-nos aquests ensenyaments per mitjà de cursets, conferències, converses, especialitzacions encomanades a tècnics de dintre o de fora del Club, però de reconeguda solvència. I sobretot, desitgem la dona per fer-la un poc menys desvalguda, instruint-la i procurant-li coneixements sobre higiene, lleis, l'abast dels seus drets, moral, economia i política.

En una paraula, contribuir amb totes les nostres forces a treure la dona del poble de la terrible ignorància que l'aclapara. (1931: 4)

Maria Carratalà és una de les signants d'aquest manifest, i el seu nom figura entre els de les fundadores del Lyceum català, juntament amb el d'Aurora Bertrana, Maria Pi de Folch, Enriqueta Sèculi, Anna Miret, Carme Cortès d'Aiguader, Mercè Ros, Montserrat Graner de Bertran, Isolina Viladot, Leonor Serrano de Xandri, Josefina Bayona de Cortès i Amanda Llobet. No entra a formar part de la primera junta directiva,⁵ però sí que se li demana que es faci càrrec de la Secció de Música de l'entitat. Aleshores comença a organitzar cursets de divulgació musical i concerts en què intervenen Carme Montoriol, Pilar Rufí i Concepció Callao, entre d'altres figures de l'època.

El juny de 1933, quan es renova la junta general del Lyceum Club, Carratalà passa a ser-ne la presidenta, càrrec que ocupa fins al 1935 (

5. Aquesta primera junta estava formada per Aurora Bertrana (presidenta), Maria Luz Morales (vicepresidenta), Mercedes Ros (arxivera), Isolina Viladot (bibliotecària), Josefina Bayona de Cortès (tesorera), Montserrat Graner de Bertran, Maria Pi de Folch i Anna Miret (vocals), i Enriqueta Sèculi (secretària). (*La Vanguardia*, 23-10-1931, p. 8).

MERCADAL 2006b). A partir d'aquest moment, a més de la Secció Musical, s'encarrega de la Secció Literària, per a la qual programa una sèrie de representacions de teatre contemporani europeu, que s'executen al Teatre Studium de Barcelona.⁶ D'algunes d'aquestes obres, ella mateixa en farà la traducció: *Antonieta o la tornada del marquès: Sainet en un acte*, de Tristan Bernard —estrenada el 17 de gener de 1934—; *Davant la mort*, d'August Strindberg i *La innocent*, d'Henri-René Lenormand —totes dues estrenades el 9 de juny de 1936—. No eren aquestes les seves primeres traduccions teatrals. Ja s'havia iniciat en aquest món el 1930 amb *Orfeu*, de Jean Cocteau, a la qual seguien *Caps de recanvi* (1931), de Jean-Victor Pellérin, i *Egmont* (1932), de Goethe, totes estrenades al Teatro Prado Suburensense de Sitges.⁷

Aquests actes musicals i teatrals en què participa la barcelonina es complementen amb una sèrie de conferències que llegeix al Lyceum: «La cançó popular i la cançó artística» (07-01-1932), «La música profana espanyola del segle XVI» (03-03-1932), «El sentiment femení a través de la poesia xinesa» (17-03-1933), «Les figures femenines dels drames musicals de Wagner» (20-02-1934), etcètera. El seu paper de conferenciant s'intensifica especialment el 1934 i 1935, període en el qual arriba a fer nou xerrades al centre situat al carrer Vergara.

S'entén que amb els concerts, la direcció del Lyceum, les traduccions, les conferències i l'organització de xerrades, cursets i representacions teatrals per companyies amateurs, Carratalà deixi d'escriure per als diaris i altres publicacions periòdiques.

A més a més, són anys de militància política: el seu nom apareix entre les simpatitzants d'Acció Catalana, i entre les fundadores del Front Únic Femení Esquerrista de Catalunya, constituït l'any 1932.⁸

6. Per més informació sobre el teatre que es representa al Lyceum Club, és d'obligada referència l'article de Foguet i Boreu (1998), i sobre les traduccions teatrals de Carratalà en aquest espai, *vid.* Julio (en premsa).

7. Tradicionalment, se li atribueix la traducció d'*Egmont*, de Goethe, en col·laboració amb Marià Manent, Jaume Bofill i Ferro, Anna Maria de Saavedra i Carles Riba, però la manca de qualitat del text ens ho fa dubtar (Julio, en premsa).

8. Maria Carratalà forma part del Consell Directiu del FUFEC juntament amb Maria Lluïsa Queralt, Teresina Isern, Reis Bertral, Carme Montoriol, Maria Pi de Folch, Angelina Colubret, Maria Dolors Soler, Aurora Bertrana, Enriqueta Sèculi,

3.3 Tercera època: 1937-1939

En esclatar la Guerra Civil, reprèn l'escriptura, però el tarannà dels seus articles canvia radicalment: deixa de publicar assaig musical en forma d'article, a l'estil de com ho feia a la seva primera etapa, i comencen els seus escrits de caire polític, bèl·lic i filosòfic. Això no significa que abandoni el gènere de l'assaig musical, sinó que no el practica en forma d'article de diari o revista. De fet, a la Biblioteca de Catalunya trobem el manuscrit *La política i la música*, de 1937.⁹ Aquest manuscrit de temàtica musical en clau política està dividit en cinc capítols: «Beethoven, Wagner, Mussorgski», «Art i Humanitat», «La gènesi de *L'Anell del Nibelung*», «Les derivacions polítiques de *L'anell del Nibelung*» i «Els músics catalans i l'actual guerra antifeixista». El registre complet de la fitxa de la Biblioteca de Catalunya diu que és el treball que Maria Carratalà va presentar al Premi d'Assaig Joan Maragall de la Generalitat (1937) i apareix catalogat dins el Fons Premis Literaris de la Generalitat de Catalunya, però la dada no és correcta. Segons consta als rebuts dels premis, el que Carratalà va lliurar amb data de 21 de novembre de 1937 per al Premi era un exemplar de l'obra «Assaig sobre la música», text avui desaparegut.

La política i la música era un llibre que havia de publicar-se a la col·lecció «Antecedents i Documents», que patrocinava el Comissariat de Propaganda de la Generalitat i que s'imprimia a Barcelona a la Impremta Clarasó. Dues dades són irrefutables: (1) apareix anunciat a les cobertes d'altres llibres de la col·lecció, com a text en preparació, i (2) a l'últim capítol del manuscrit de *La política i la música*, abans de la signatura de Carratalà, hi figura la data de desembre de 1937, mentre que el rebut pel text que es va lliurar al Maragall és de novembre del mateix any.

Elvira Fremont, M. Garriga de Gelbert, Monserrat Graner, Pilar Samsó i Isolina Viladot. (*La Publicitat*, 21-05-1932).

9. Carratalà concep aquest manuscrit com un llibre, i no com la suma de cinc articles de temàtica similar, com ho demostra en l'ús de díticis discursius del tipus: «En els següents dos capítols estudiarem les influències de les idees...», «El tema d'aquest capítol.... », etc.

Pel que fa a les publicacions periòdiques, escriu articles relacionats directament amb la guerra per *La Publicitat*, *Ràdio Barcelona* i *Meridià*. Aquí trobem dos tipus de gèneres ben diferents. Per una banda, els escrits de compromís polític, com la crida a la mobilitat dels intel·lectuals a involucrar-se activament en el conflicte fratricida, com expressa a «Els intel·lectuals i la revolució», aparegut a *La Publicitat* el 3 de juny de 1937, on afirma:¹⁰

Els nostres intel·lectuals s'han inhibit fins ara de la lluita d'idees en el terreny social. I nosaltres no aprofitem aquesta actitud.[...] Gairebé podríem dir que per cada idea expressada per un home intel·lectual sorgeix una fracció popular disposada a defensar-la. Ens equivocariem en creure que l'abundància d'idees perjudica la revolució [...] La revolució és un procés de creació, i l'intel·lectual ha de posar la seva intel·ligència en l'estudi d'altres processos de creació per a contribuir a fer més normal, que equival a dir menys dolorosa i sagnant, la naixença d'un ordre nou [...] Un intel·lectual no pot renunciar a aquesta funció, i si hi renuncia comet una doble deserció, com a home i com a intel·lectual. (1937: 1)

Però el compromís de la creació d'un nou ordre social no només ha de recaure en els intel·lectuals, sinó també en les dones. A elles, els dedica un entusiàstic article, «La dona en la guerra i en la revolució. Records d'ara fa un any», on recrea l'ambient de l'esclat de la guerra al juliol de 1936, rememorant-lo tot just un any després, quan encara el triomf era possible:

Avui ha passat un any. Ressonen un altre cop a la nostra oïda els crits heroics: A Saragossa! A Saragossa! Tanmateix, ara, el nostre cor no s'opri-meix com aleshores. Els crits d'avui no són proferits en una temptativa desesperada. Els crits d'avui anuncien una victòria segura. (1937: 11)

El mateix caràcter combatiu presenten altres escrits d'aquesta època, com els dos dedicats a «Els símbols», on fa una defensa declarada del comunisme i del proletariat.

10. Sobre la crida al compromís dels intel·lectuals catalans i la seva materialització és imprescindible la consulta de Campillo (1994).

També escriu diversos textos de caire literari en què reprodueix les imatges que la guerra fa desfilar al davant del seus ulls. No són cròniques, en sentit estricte, ni instantànies fredes i objectives, sinó impressions —terme que ella mateixa fa servir per a la secció en què les publica— sobre els estralls que produeix la guerra en la població i en els espais que ella sempre ha recorregut —l'Eixample, la Rambla, el port de Barcelona—, i que ara es veuen amenaçats per les bombes i els avions enemics —«Ocells de nit. Aus malastrugues volen invisibles enmig dels núvols» («Avions damunt de la ciutat», 1938: 2)— . Són títols ben eloqüents: «Avions nocturns», «Els soldats que tornen del front», «Uns refugiats», «Els ferits de guerra», «Avions damunt de la ciutat. Tres impressions de reraguarda», o la «Visió del port de Barcelona en temps de guerra», on recrea el soroll de les sirenes i la desbandada cap als refugis... És el testimoni de l'experiència de la guerra viscuda en primera persona: «Avui al voltant meu, la vida i la mort simultanegen i es confonen. Confusió de crits. Esforç per viure i esforç per morir» («Enmig de la naturalesa», 1938: 3). En aquesta etapa trobem una Carratalà més compromesa i combativa. Els paisatges només són urbans i foscos, on els sorolls de les detonacions i les estridències contrasten amb la soledat dels carrers, la nit i la por.

Per altra banda, l'aparició al gener de 1938 de la revista *Meridià: setmanari del front intel·lectual antifeixista*, ens brinda una plataforma magnífica per descobrir una nova Carratalà fins ara desconeguda: la dels escrits filosòfics, resultat directe de voler entendre la deshumanització de la humanitat. De la secció filosòfica i sociològica del diari s'encarreguen Serra Húnter, F. S. Forner i ella, «amb uns articles molt apreciats» (CAMPILLO 1994: 350). Durant molts mesos anirà desgranant reflexions sobre diversos temes. Les teories de Hermann Graf Keyserling, Carl Gustav Jung o el propi Sigmund Freud es converteixen en punt de partença per analitzar la moralitat de l'home intel·ligent i la de l'home de caràcter, la consciència de l'individu i la consciència social, la societat i les formes de coerció, la formació universitària dels intel·lectuals, l'escepticisme, o la metafísica de la societat. En són títols ben il·lustratius: «¿Intel·ligència o caràcter?», «Sòcrates condemnat a mort», «L'acusació contra Sòcrates», «De la llibertat», «De la història», «De la irracionalitat»...

4. RECAPITULACIÓ

Aquesta ràpida repassada pels articles de Maria Carratalà apareguts en publicacions periòdiques ens ha permès d'apropar-nos a una figura poc estudiada i ben desconeguda, i d'extreure un retrat de la seva personalitat. La seva evolució en l'escriptura és condicionada inexorablement pels esdeveniments històrics que li va tocar de viure, uns esdeveniments que farien trontollar tot el seu imaginari juvenívol, i que ens ha portat a distingir tres èpoques ben diferenciades dins la seva producció.

Del genuí assaig musical especialitzat al divulgatiu, del relat breu a les «impressions» (textos literaris diversos, subjectius i descriptius), de la monografia literària a la visió generalista de compositors i poetes contemporanis, de la banalitat irònica al compromís polític, de la traducció teatral a la creació d'obres dramàtiques, dels versos esparços a la reflexió filosòfica... totes aquestes cares conformen la figura polièdrica d'aquesta dona a través dels seus escrits.

A començament de 1939 en queda ben poc d'aquella senyoreta de bona família, aburgesa i de fortes conviccions religioses,¹¹ que només aspirava a tocar en concerts i passar els estius a les viles costaneres, envoltada de luxe, com feien les heroïnes del seus relats breus.

No podia restar impassible al pes de la història, i aquest cauria sobre ella com ho va fer sobre tants i tants ciutadans i ciutadanes anònimes. Després d'això, només ens va quedar el silenci.

BIBLIOGRAFIA

- AVIÑO A (1996): Xosé Aviñoa, *Jaume Pabissa: un estudi biogràfic i crític*, Barcelona: Biblioteca de Catalunya.
- BERTRANA (1973): Aurora Bertrana, *Memòries fins el 1935*, Barcelona: Pòrtic.
- BORONAT (1927): J. M. Boronat, «Apunts i comentaris. Entorn d'*Amor silenciosa*». *El Dia*. Terrassa (9-3-1927), p. 1.

11. Només cal recordar la crítica a l'atonía espiritual del jovent que denuncia a «Per la joventut catalana» (1927: 9-12).

- CAMPILLO (1994): Maria Campillo, *Escriptors catalans i compromís antifeixista*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CORTADA ANDREU (2008): Esther Cortada Andreu, «Feminisme i educació a principis del segle XX», dins: *Pedagogia, política i transformació social (1900-1917)*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- CARBONELL (1956): Artur Carbonell, «Experiencias y consejos de dirección artística». Conferència impartida a l'Institut del Teatre de Barcelona el 20-12-1956. Fons Artur Carbonell (Arxiu Municipal de Sitges).
- FOGUET I BOREU (1998): Francesc Foguet i Boreu, «Lyceum Club de Barcelona. Una aposta per un 'teatre intel·ligent' (1934-1937)», *Serra d'Or*, 465 (setembre), s. 62-65.
- FOGUET I BOREU (2005): Francesc Foguet i Boreu, *Teatre, guerra i revolució. Barcelona 1936-1939*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FOGUET I BOREU (2006): Francesc Foguet i Boreu, «Florentina, una peça inèdita de Maria Carratalà», *Pausa*, 25 (desembre), p. 65-95.
- IVERN I SALVÀ (2007): Dolors Ivern i Salvà, *Les dones d'esquerra (1931-1939)*, Barcelona: Fundació Josep Irla.
- JORDI, MONTSERRAT (1931): «Ciutadania femenina. El Lyceum Club de Barcelona», *La Rambla* (14-09-1931), p. 8.
- JULIO (en premsa): Teresa Julio, «Recuperant la memòria històrica: Maria Carratalà, una traductora teatral de preguerra», *Caplletra*. «Manifest a les dones», *La Publicitat* (5-07-1931), p. 4.
- MURIÀ (1988): Anna Murià, «El temps i les escriptores de la II República», dins: Isabel Segura Soriano, *Literatura de dones: una visió de món*, Barcelona: LaSal
- PESARRRODONA (2010): Marta Pessarrodona, *El exilio violeta. Escritoras y artistas catalanas exiliadas en 1939*, Barcelona: Meteora.
- «Qüestionari», *La Revista*, any XIX (gener-juny), 1933, p. 204.
- REAL MERCADAL (1998): Neus Real Mercadal, *El Club Femení i d'Esports de Barcelona, plataforma d'acció cultural*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- REAL MERCADAL (2006a): Neus Real Mercadal, «D'un temps, d'un país: Elvira Augusta Lewi», *Els Marges*, 79, p. 63-76.
- REAL MERCADAL (2006b): Neus Real Mercadal, *Dona i Literatura a la Catalunya de preguerra*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- SAMSÓ (1994): Joan Samsó, *La cultura catalana: entre la clandestinitat i la premsa pública*, vol. I, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- SOLDEVILA (1927): Carles Soldevila, «Intel·lectualisme femení», *La Publicitat* (12-11-1927), p.1.

ARTICLES DE MARIA CARRATALÀ CITATS

- «A B. Gàlvez Bellido», *Vibracions*, núm. 10 (abril), 1930, p. 3.
- «Amigues», *D'Ací i d'Allà*, núm. 137 (maig), 1929, ps.156-157.
- «Avions damunt de la ciutat. Tres impressions de reraguarda», *Meridià* (21-10-1938), p. 2.
- «Avions nocturns», *Ràdio Barcelona* (30-10-1937), p. 8.
- «Carlos W. Weber», *Arte Musical*, núm. 72 (31-12-1917), ps. 1-2.
- «Carlos W. Weber (II)», *Arte Musical*, núm. 73 (15-01-1918), ps. 1-2.
- «Carlos W. Weber (III)», *Arte Musical*, núm. 75 (15-02-1918), ps. 1-2.
- «De la finestra de Prat de la Riba», *Ciutat*, núm. 18, s.d., 1928, p. 64.
- «De la història», *Meridià* (01-07-1938), p. 5;
- «De la història (II)», *Meridià* (08-07-1938), p. 5;
- «De la història (III)», *Meridià* (22-07-1938), p. 3.
- «De la irracionalitat», *Meridià* (05-08-1938), p. 6.
- «De la irracionalitat (II)», *Meridià* (12-08-1938), p. 6.
- «De la irracionalitat (III)», *Meridià* (19-08-1938), p. 5.
- «De la irracionalitat (IV)», *Meridià* (26-08-1938), p. 5.
- «De la llibertat», *Meridià* (05-06-1938), p. 5.
- «De la llibertat (II)», *Meridià* (10-06-1938), p. 6;
- «De la llibertat (III)», *Meridià* (24-06-1938), p. 5.
- «De la vida sentimental d'una noia. Fulls esparsos del diari d'Helena R.»,
D'Ací i d'Allà, núm. 141 (agost), 1929, ps. 277-278.
- «Del meu petit anecdotari. De com vaig conèixer el vell mestre pintor Jaume Pahissa i la impressió d'una visita a la recent exposició pòstuma de les seves obres», *D'Ací i d'Allà*, núm. 129 (setembre), 1928, ps. 315-316.
- «Dos comentaris de la nostra vida musical», *La Nova Revista*, núm. 13 (gener), 1928, p. 91.
- «Els ferits de guerra», *Ràdio Barcelona* (08-08-1938), p. 3.
- «Els intel·lectuals i la revolució», *La Publicitat* (3-06-1937), p. 1
- «Els nostres poetes i els nostres músics (Complement a l'article anterior)»,
Art Novell, núm. 40-41 (abril-maig), 1927, ps. 18-26.
- «Els nostres poetes i els nostres músics. Reflexions», núm. 39 (març), *Art Novell*, 1927, ps. 8-11.
- «Els símbols», *Ràdio Barcelona* (01-06-1937), ps. 16-18.
- «Els soldats que tornen del front», *Ràdio Barcelona* (13-11-1937), p. 9.
- «Emocions. Tenebra», *Meridià* (14-01-1939), p. 6.
- «Enmig de la naturalesa», *Meridià* (03-12-1938), p. 3.
- «Impressions de primavera. Flors. Amor», *Claror*, núm. 14 (juny), 1936, p. 172.

- «¿Intelligència o caràcter?», *Meridià* (15-04-1938), p. 3.
- «L'acusació contra Sòcrates», *Meridià* (06-05-1938), p. 6.
- «La dona en la guerra i en la revolució. Records d'ara fa un any», *Ràdio Barcelona* (17-07-1937), p. 11.
- «La dramaturgia wagneriana. Resposta al Sr. Vicens Mª de Gibert», núm. 38 (febrer), *Art Novell*, 1927, ps.16-18.
- «La poesia i els nostres compositors (Comentaris a uns concerts celebrats darrerament)», *Art Novell*, núm. 50-51 (febrer-març), 1928, ps. 10-13.
- «La poesia i els nostres compositors (Comentaris a uns concerts celebrats darrerament)», *Art Novell*, núm. 49 (gener),1928, ps.10-12.
- «Les flors i els nostres poetes», *D'Ací i d'Allà*, núm. 133 (gener), 1929, ps. 6-7.
- «Mendelssohn (1809-1847)», *Arte Musical*, núm. 61 (1 -06-1917), p. 2-3.
- «No s'hi ha de néixer?», *Vibracions*, núm. 3 (setembre), 1929, ps. 6-9.
- «Passeig de primavera», *D'Ací i d'Allà*, núm. 125 (maig), 1928, p.153.
- «Pau Casals, interpretador genial dels compositors clàssics i romàntics», *La Nova Revista*, núm. 7 (juliol), 1927, ps. 225-228.
- «Per la joventut catalana», *Art Novell*, núm. 44 (agost), 1927, ps. 9-12.
- «Reflexions sense importància suscidades per un article i pel veredict de un concurs recent», *Art novell*, núm. 42 (juny), 1927, ps. 15-18.
- «Roses. Regraciant un present de roses», *D'Ací i d'Allà*, núm. 139 (juliol), 1929, p. 227.
- «Schubert», *Arte Musical*, núm. 69 (15-11-1917), p. 1.
- «Sòcrates condemnat a mort»,*Meridià* (29-04-1938), p. 6.
- «Tres impressions de pluja a la primavera», *D'Ací i d'Allà*, núm. 139 (juliol), 1929, p. 227.
- «Un cas que no té massa importància», *D'Ací i d'Allà*, núm. 144 (desembre), 1929, ps. 420-424.
- «Una bella tasca. Les directrius del Lyceum Club», *L'Opinió* (25-06-1933), p. 4.
- «Uns refugiats», *Ràdio Barcelona* (27-11-1937), p. 6.
- «Visió del port de Barcelona en temps de guerra», *Meridià* (12-11-1938), p. 2